

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A1 DERSİ UZUN TEZİ

“BİREYİN SAVRULUŞU”

Sözcük Sayısı: 3946

CAT:1

Araştırma Sorusu: Hakan Günday'ın "AZ" adlı eserinde uzamın ve çevresel faktörlerin odak figürün varoluş mücadelesindeki etkisi nasıl ele alınmıştır?

İÇİNDEKİLER:

1. GİRİŞ	2
2. UZAMIN VE ÇEVRESEL FAKTÖRLERİN ODAK FİGÜR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN İNCELENMESİ	6
2.1. Odak Figürün (Derda-Kız) Karakterini Biçimlendiren Uzamlar	6
2.1.a. Yatılı okul	6
2.1.b. Mübarek ve Ebcet 'in evi	8
2.1.c. Bezir 'in evi	10
2.1.d. Steven' ın evi	12
2.1.e. Hope	14
3. SONUÇ	15
4. KAYNAKÇA	17

1. GİRİŞ:

Toplumun en temel yapı taşı olan birey, toplum düzeni açısından oldukça önemli bir konuma sahiptir. Bu şekilde bir öneme sahip olmasının en büyük nedeni ise bireylerin kişisel gelişimlerinin ve davranışlarının toplum yapısının şekillenmesinde doğrudan etkili olmasıdır. Bu nedenle birey ve toplum sistematik olarak birbirinden ayrılmaz birer bütün olarak kabul edilmelidir.

Her ne kadar bireyin toplumu şekillendirdiği görülse de tam tersi bir yapılanmanın da mümkün olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır çünkü bireyin statüsünde, davranışlarında ve çevresiyle olan etkileşiminde toplum da en az birey kadar söz sahibidir. Öyle ki birey, toplumda var olan ve kimi zaman ona dayatılan birtakım hukuksal ve ahlaki normlara uymakla sorumludur ancak doğru bir düzeninin kurulması açısından belirli toplumsal hareketlerin yalnızca kurallara değil, içsel değer yargılarına da dayanması gerekmektedir. Aksi takdirde değer yargılarından uzak, yozlaşmış bir toplum yapısı ortaya çıkacaktır.

Sosyolojik açıdan toplumun en küçük yapı taşlarından biri olan ailenin getirileri ile birey varoluşunu şekillendirmeye başlar çünkü aile toplumun değer yargılarını, düşünce biçimini ve daha birçok olgununun bireylere aktarılmasında önemli bir rol oynar. Ailenin yanında uzam ve çevresel unsurların da bireyin üzerinde belirleyici bir etkisi vardır. Ailenin varlığı ve desteği, çevrenin ve uzamın olumsuz etkilerini savuştururken aile desteğini göremeyen bireyler, yaşadıkları çevreden ve uzamdan kaynaklı ötekileşme, istismar, sömürü gibi bireyi olumsuz etkileyen ve varoluş mücadelelerini daha çetin bir şekilde vermek zorunda bırakan etkilere karşı savunmasız bir durumda kalırlar.

Ailenin etkisi dışında kişi; etkileşime geçtiği insanlar gibi düşünmeye, konuşmaya, davranmaya başlar. İçinde bulunduğu uzamın şartlarına ve yapısına uyum sağlayamasa da kişi kendini öteki durumuna düşürmemek için oraya adapte olmaya çalışır. Birey içinde bulunduğu toplumdan memnuniyeti yitirdikçe hem kendine olan hem de çevresine karşı beslediği öfke ve

yalnızlık duygusu; var oluş mücadelesinde kişinin dirençli bir birey olmasını, çaresizlikle de olsa bir çıkış yolu aramasını sağlar.

Çevresiyle tüm bağını kesmiş kişiler bu yalnızlaşma içerisinde kendilerine uyacak bir düzen arayışına girecekler ya da bir umutla o düzenin kendisini bulmasını bekleyeceklerdir. Bu arayış esnasında birey çoğunlukla kendini ait hissedeceği bir uzamı ve uzamın ona sağladığı bir çevreyi bulmaya çalışır. Bu yolculuk esnasında kişi bulunduğu uzama yani bu bağlamda çevresel faktörlere fazlaca maruz kalmaktadır. Geçmişte aileden alamadığı kabul edilme ve bir topluluğa ait olma hissini tatmak, kendi düzenini kurmak için hayat boyu bir çaba gösterip, yalnızlık duygusundan kurtulmaya çalışır. Bireyler ya o uzama ait hissetmek için ya da ayak uydurmak için kendi özgürlüğünden, değer yargılarından yavaş yavaş ödün vermeye başlar. Zaman ve çevresel faktörler değiştikçe bireyler, yaşam döngüsü içinde varoluş mücadelesi verir. Her değişen uzam ile başkaları tarafından sevilme, kabul edilme umuduyla kişi, kendi benliğinden büyük ödümler vermeye başlar.

Yeraltı edebiyatında kurgusal karakterlerin ve toplumun betimlemelerinde özgünlük ve yaratıcılık duygusu ön plandadır ve eserin bir parçası olan cinsellik ve şiddet gibi unsurlar eserden soyutlanmaz. Bu unsurların aynı yemek yeme, uyumak gibi doğal insani ihtiyaçlar gibi anlatılması da yeraltı edebiyatının ayırt edici bir özelliğidir. Aykırı ve muhalif yaklaşım, yazarların dil tercihlerinde de kendini göstermektedir. Eserlerde cinsellik ve şiddet gibi unsurlara odaklanırken son derece esnek bir dil ve argo terimlerin kullanımı görülmektedir. Marjinal ve zıt karakterler, sıra dışı olaylar ile okuyucuya aktarılmaktadır. Ancak ne kadar uç ve sıra dışı olaylar ele alınırsa alınsın yapıtlarda fantastik ya da bozulmuş gerçeklik değil, somut gerçeklik söz konusudur.

Hakan Günday ise ilk çıkış yaptığı dönemde eserleriyle ve tarzıyla birçok tartışmaya sebep olmuş, günümüzde ise Yeraltı Edebiyatının Türkiye'deki önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilmiştir. Hakan Günday'ın 2000-2003 yılları arasında yazmış olduğu ve Yeraltı

Edebiyatı'nın ana dinamiklerini bünyesinde taşıyan ilk eseri Kinyas ve Kayra'dır. Ardından Zargana, Piç, Az ve Daha gibi birçok önemli eser vermiştir. Bu eserlerin tamamında yapıt içerisindeki figürler absürt bireylerdir, bunun en önemli nedeni olarak da çevrenin bireyler üzerinde etkisi olduğu gözlemlenebilmektedir. Yapıtlarında, aynı Az'da olduğu gibi, her birey farklı nedenlerden de olsa varoluş mücadeleleri sırasında normların dışında hareketlerde bulunmaktadır.

Hakan Günday'ın 'AZ' adlı yapıtında da bireylerin varoluş mücadelelerinde ailenin, çevrenin ve uzamın etkileri anlatılmaktadır. Tezin araştırma konusu yapıtın odak figürleri olan kız Derda'nın devamlı olarak değiştirmek zorunda bırakıldığı uzamların ve bu uzamlarda verdiği varoluş mücadelelerinin neden ve sonuç bağlamında incelenmesidir.

Yapıt iki bölümden oluşmaktadır, ilk bölümü Derda (kız) hakkındayken ikinci bölümü Derda(erkek) hakkındadır. Her ikisi de 11 yaşlarından beri sürekli olarak bir arayış içindedirler. Değişen her uzamla birlikte travmalarına bir yenisi eklenip eserin sonunda Oğuz Atayın eseri Tutunamayanlar sayesinde birbirlerini bulmuşlardır. Ben çalışmamda Derda (kız) figürüne odaklanacağım. Derda (kız) daha 11 yaşında küçük bir çocukken başlayan travmaları Derda'yla (erkek) karşılaşınca dek peşini bırakmayıp giderek büyümüştür. Hayata tutunma ve varoluş çabası her uzamda değişerek ve büyüyerek kendini göstermektedir. Bu nedenle eser, okuyucuya bu figürün yetişkin yaşamındaki davranışını, çocukken yaşadığı olaylarla karşılaştırma fırsatı verir. Böylece Derda'nın "AZ" romanındaki eylemleri, psikişik determinizm ve psikanalitik teori aracılığıyla insan doğasının ve çocukluğun yetişkin yaşamı üzerindeki etkisi dikkate alınarak karşılaştırmalı olarak gözlemlenebilir.

“AZ”ın hem odak figürleri hem de yan karakterleri büyük bir oranda absürt ve yalnız bireylerdir. Odak figürler Derda (kız), Derda (erkek) ve diğer yan karakterleri, kendilerini hiçbir yere tamamıyla ait hissetmemişler, her ne yapsalar ne kadar çaba göstetseler de sevgiyi ve kabul edilmeyi tadamamışlardır. Her iki odak figürde küçüklükten itibaren ailenin yokluğu nedeniyle

başlayan ömür boyu etkisi sürececek travmalarla hayatın onlara sunduğu ağır yükleri taşımak zorunda kalmışlardır. Bu durum sayesinde okuyucu, figürlerin bazen bilinçli bazen de bilinçsiz bir şekilde hayata tutunmak için gösterdikleri çabalara şahit olmaktadır.

Yapıt her iki bireyin de toplumla olan ilişkileri üstünde yoğunlaşırken, karakterlerini oluşturan dış faktörleri ve içinde buldukları topluma ait olamama durumlarını okura yansıtan bir romandır. Kişiler dünyanın neresinde yaşarsa yaşasın; cinsiyeti, görüşleri, mesleği ne olursa olsun absürt ve anormal davranışlar sergilemektedirler. Yapıtın da en belirgin temalarından olan birey-toplum ilişkisi, figürlerin iç ve dış çatışmaları, akıllarından geçenleri ve izlenimlerini, Hakan Günday tarafından eserde de farklı anlatım teknikleriyle aktarılmaktadır.

Yapıtta insana ait iç ve dış çatışmaları irdelerken özellikle bilinç akışı anlatım tekniğinden yararlanmıştır. Çevreye ve dış faktörlere bağlı olayların odak figürlerin iç dünyasını yansıtmadaki işlevlerini betimleme, öyküleme gibi geleneksel anlatım tekniklerinin yanında bilinç akışı, geriye dönüş gibi daha modern anlatım tekniklerinin de yararlanılmıştır. Yapıtın tamamına bakıldığında çoğunlukla gözlemci bakış açısından yararlanıldığı görülmektedir. Derda'nın yaşamakta olduğu olaylar o kadar ağırdır ki kahraman bakış açısı kullanılmamış olmasına rağmen betimlemeler sayesinde de sadece görerek bile empati kurulabilmektedir. Yazarın eserinde bu anlatım tekniklerini kullanmasının temel nedeni, okuyucunun zihninde ve gözünde daha kolay ve net görüntüler oluşturmak, okuyucunun odak figür olan Derda kızı ile bağlantı kurmasını kolaylaştırmaktır.

“**Az**” yapıtı incelenirken sorgulanması gereken bir diğer unsur da eserin başlığıdır. Az sözcüğü, okuyucuya eser ve figürler hakkında ipucu vermektedir. Az kelimesinin sözlük anlamı” *Alışılmış olandan, umulandan veya gerekenden eksik olmak*” demektir. Yapıtta hem odak figürler hem de yan figürler birçok açıdan ömür boyu sürebilecek ve bir yaşam biçimi dahi olabilecek miktarda hayatlarındaki birçok olgunun çevrelerine bağlı azlığı

gözlemlenebilmektedir. Yapıtta, başlığın bu anlamı önceden belirtilmemiş olsa da, kelimenin tekrarlarına yer verilmekte ve sonunda belki de çok demek olduğu gösterilmektedir.

Çalışmanın amacı, yapıtaki odak figür Derda'nın hayat boyu süren var olma, kabul görme ve sevgi arayışlarında yaşadığı çaresizliklerinde uzamın etkisini irdeleyerek topluluklar içindeki bireyin yerini “*birey-toplum*” ilişkisi bağlamında değerlendirmektir. Bu çalışma da sözü edilen değerlendirmeler ışığında uzam ve çevresel faktörler sebebiyle bireylerdeki değişikliklerinin etkilerini gösterecek biçimde Derda'nın kişiliğinin gelişmesinde etkisi olan uzamlar ele alınacak şekilde beş farklı başlık altında incelenmektedir. Çalışmada asıl kaynak eser olmakla birlikte ikincil kaynaklara da yer verilmiştir.

2. UZAMIN VE ÇEVRESEL FAKTÖRLERİN ODAK FİGÜR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

2.1. Odak Figürün (Derda-Kız) Karakterini Biçimlendiren Uzamlar

2.1.a.: Yatılı okul:

Bireyler içinde buldukları çevrenin bir parçası olmak isterler. Bir yere ait olmayı sağlayacak şeyler orali olmak, oradakilerle ortak amacı paylaşmak, ortak bir geçmişi paylaşmak, ortak bir kültürü paylaşmak sayesinde gerçekleşmektedir.

Yapıtta Derda bir Türk köyü olan Yatırcalıdır ve Kürt halkının çoğunlukta olduğu bir yatılı okulda okumaktadır. Kimliksel bu fark onun öteki olarak görülmesine neden olmaktadır. Bu nedenle Derda kimliğini gizlemekte ve Türk olmasına rağmen bir Kürt gibi davranmaktadır. Eğer onlar gibi olmazsa ezileceğinin farkında olan Derda, yatılı okul uzamında var olabilmek için kendi benliğinden vazgeçmiştir. Bu vazgeçiş gözlemci bakış açısıyla okuyucuya sunulmuştur. “*Var olmayan bir böcekten korkup ranzasının üst katından atlayan küçük kız Yatırcalı'ydı. Korucu köyü Yatırca. İtirafçı köyü Yatırca. Çocukların dediği gibi, ajan köyü Yatırca, hatta orospu çocuğu Yatırca. Ve Yatırcalılara yardım etmek yasaktı ölü bile olsalar*

onlar el uzatılmazdı. Bu yüzden Derda ne nöbetçi öğretmene haber verdi ne de başka bir şey yaptı. Sadece ağladı. Sonra da kızın bedeninden yavaşça sıyrılıp kendi yatağına girdi. Çünkü kendisi de Yatırcalı'ydı. Ve bu gerçeği okuldaki dört yüz otuz çocuğa unutturmak dört yılını almıştı." (Günday, 16) Derda bu uzamda var olabilmek için Yatırcalı çocuğa olan acıma hissini bastırırken Yatırca'yla olan aidiyet bağına da koparmıştır. Ayrıca küçük kız çocuğunun ölümüne göz yuman Derda, bu uzamda benliğinden her vazgeçtiğinde kendi insanlığından da vazgeçmiştir.

Yan figürlerle olan konuşmaları ve onlara karşı olan düşünceleri Derda'nın iç monologlarına fazlaca yansımış ve bu kişilerin kendisi hakkında olumsuz düşünceler beslediği ve eğer kendi kimliğini ele verirse ötekileştirileceği sanılarına kapılmıştır. *"Bir kedi kadar hafif olan çocuğu omuzlarından tutup çevirdi. Yüzü hala kan içindeydi. Derda başını kaldırıp çevresine baktı. Hala kimsenin uyanmadığından emin olunca ağlamaya başladı."* (Günday, 16) Bu bölümlerde yazar, iç monolog ve bilinç akışı tekniklerini harmanlayarak okuyucunun, Derda'nın çevreye ve kendisine yabancılaşmasını içselleştirmesini sağlarken, aynı zamanda odak figürün özellikle bilinç akışı tekniği ile mantıksal kopukluklar ile zihinsel haritası üzerinde okuyucuyu bir yolculuğa çıkarmayı başarmıştır,

Hangi yaşta olursa olsun maruz kalınan şiddet, bireyin yaşam kalitesini düşürdüğü gibi travmatik etkiler de yaratabilir. Yapıtın ilerleyen bölümlerinde fiziksel şiddetle de tanışacak olan Derda, yatılı okul uzamında psikolojik şiddetle mücadele etmiştir. *"Derdâ'nın midesi bulanıyordu. Diğerlerinin herhangi bir denge sorunu yoktu. Bu yüzden yere düşen tek çocuk Derdâ oldu. Denize düşer gibi. Boğulmadı ama dilini yutmasın diye yüzükoyun yatırdılar. Düşmemiş de uzanmış gibi."* (Günday,22) Yaşadığı olayın etkisinden kurtulamayan Derda'nın bedeni, fiziksel bir tepki vermiştir. Bu uzamda fiziksel şiddete maruz kalmasa da burada müdürün, öğretmenlerin ve diğer öğrencilerin birbirine olan psikolojik ve fiziksel şiddetleri onu büyük bir ölçüde etkilemiştir.

Yatılı okulda karşılaşılan başka bir unsur ise cinsel istismarın birey üzerindeki etkisidir. Müdür tarafından cinsel istimara uğrayan öğretmen sonunda bu duruma dayanamayıp intihar etmiştir, Öğretmen maruz kaldığı tacizi engelleyememiş, kimseye anlatamamış ve kimseden yardım isteyememiştir. Bu çaresizlik, çevrenin kadınlar üzerinde yarattığı baskıyı örneklemesi bakımından önemli bir ayrıntı olarak kurguda yerini almıştır. *“Vurdururum seni, cesetini bulamazlar! diye fısıldadığı gecede. Ama gitmişti Yeşim. Kimi elleyecekti artık? Kim yeşim kadar korkaktı? Son sınıftakiler mi? Yoksa daha küçükler mi?”* (Günday,25)

2.1.b.: Mübarek ve Ebcet ‘in Evi:

Eserde görülen çevresel faktörlerden biriye din sömürüsü ve ataerkil toplumun kadınlar üzerinde kurduğu baskıdır. Ataerkil toplum yapısının simgesi olarak yapıtta yer alan Mübarek ve Ebcet’in evinde kadınların hiçbir konuda söz hakkı yoktur. Kadınlar yapıtta siyah örtü ile betimlenirken bu betimlemeye ek olarak bu uzamda kadınların ataerkil toplum yapısını nasıl kabullendiği görülmektedir. *“Köyün bütün kızları gibi, Fehime de bir çift gözden ibaretti. Doğunca açılan, ölünce kapanan bir çift göz. Ne ağzı bir işe yarayacaktı ne de ses telleri.”* (Günday,39) Yazar-anlatıcının yorumları ile bu uzamda var olmamış, olmasına izin verilmemiş kadın sorunsalının altı çizilmektedir.

Bu uzamda sosyal yaşamda söz hakkı tanınmamış kadının evlilik konusunda da söz hakkının olmadığı görülmektedir. Annesinin Derda’yı okuldan alıp satmak için götürdüğü akrabası Mübarek ve Ebcet’in evi, eser içerisinde Doğu toplumlarında kadına bakış açısının görülmesi için önemli bir yere sahiptir. *“Demek öyle? Gittin kızı okula verdin, şimdi de kocaya vereceksin. Kim alır okullu kızı? Mundar oldu yavru.”* (Günday,32)

Yatılı okul uzamında ötekileştirmenin yarattığı psikolojik baskıya rağmen okula gitmeyi tercih eden Derda, evlendirileceğini anladığı zaman kaçmaya ve direnmeye çalışır ancak bu başarıyla sonuçlanmaz. *“Kızın kaçacak bir yeri, yoktu. Odanın köşesinde yaşıyordu. Tam*

köşede. Sağ ayak bileğinde bir hakla vardı. Demir. Halkaya geçmiş bir zincir baklası vardı. O da demir. Zincirin devamı da duvara çakılı demir bir halkaya bağlıydı. O da demir.” (Günday, 41) Ataerkil yapının ve toplumsal normların ne kadar katı olduğu ”demir” ifadesinin tekrarıyla verilirken kadına var olma şansı verilmemesi ve toplumsal normlar içine hapsedilip sıkıştırılması “halka” sözü ile kuvvetlendirilmiştir.

Yaşanan olaylarda annesinde payı olduğunu gören Derda, annesine olan güvenini de annesi tarafından getirildiği bu uzamda kaybetmiş; yalnızlığı ve kimsesizliği ile yüzleşmiştir “Gösterdikleri yatakta gözlerini örttü ve kapı üstüne kapandı. Anahtar deliğinde bir anahtar döndü ve Derda gözlerini açtı. Tavana baktı. Betonda kesitler gördü. Çözmeye çalıştı. Sonra annesini gördü. Gözlerini derhal kapadı. Derda, annesinden o yatakta vazgeçti.” (Günday,47) Derda daha 11 yaşında bir kız çocuğuyken en güvenebileceği annesi tarafından yalnız bırakılmıştır. Bu durum onun sevgiye ve sevgisizliğe olan bakışını etkileyecektir.

Eğitimin öncelikte olmadığı toplumlar eğitimsizliğin hayatları üzerinde yarattığı olumsuzlukları fark edemeyecekleri için hem toplumdaki cahil kesim hem de kadınlar sömürülmektedir. Çevredeki din sömürüsü o kadar fazladır ki kız çocuklarının daha çocuk yaşlarında tarikat üyelerine satılması normalleştirilmiştir. Şeyh olarak tanılan adam ve onun çevresindekiler bu uzamdaki insanların cahilliklerinden yararlanarak, din korkusu oluşturarak maddi ve manevi açıdan onları sömürmektedirler. “İki cübbeli geldi girdi eve...Allah’ın izniyle kızı alıp İstanbul’a götüreceğiz nikahı orada kılacağız.” (Günday,43) Bu sayede Batı kültürüne daha yakın ve eğitilmiş insanlar ve daha cahil Anadolu insanı arasındaki farklılıklar gösterilmiş; toplumda kadına olan bakış açısını ve verilen değer, alınan eğitimle doğru orantılı olduğu saptanmıştır.

2.1.c.: Bezir' in Evi

Bu uzam Derda'nın yapıt boyunca en fazla istismara uğradığı yerdir, yatılı okulda ve Mübarekle Ebcet'in evinde daha çok psikolojik şiddete maruz kalırken Bezir'in evinde hem psikolojik hem fiziksel hem de cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Bir çocuğun çocukluğunu geçirdiği uzam o çocuğun ileriki yaşantısında çok önemli bir etkiye sahiptir. Sahip olunan şartlar ne olursa olsun bir çocuğun mutlu bir çocukluk geçirmesi için o uzamda huzur, adalet ve saygı olmalıdır. Ancak bu uzamda bunların tam aksine Bezir'den sürekli olarak fiziksel şiddet görmektedir ve bu şiddet de cinsellik ile uygulamaktadır, bu durum Derda'yı nefrete ve öfkeye itmektir.

Bezir'in de evinin bulunduğu Londra uzamı Derda'nın geldiği yere göre daha gelişmiş bir yer olsa da gelişmiş bir toplumun gereklerinden ve düzeninden din yüzünden izole olmuş bir uzamdır ve Derda siyasi, ekonomik, sosyal ve dinsel anlamda insanların sömürüldüğü kapalı bir tarikatın içine düşmüştür. Bu uzamda dinsel baskı nedeniyle erkeklerde kadınlarda eylemlerini gizli saklı ve abartılı bir biçimde yaşamaktadır. Derda'nın eşi Bezir dinsel baskı nedeniyle isteklerini çocukluğundan beri baskıladığı için çevreye olan öfkesini ve hırsını daha bir çocuk olan Derda'dan çıkarmaktadır.

Derda bu evde sürekli cinsel istismara ve darba uğramaktadır. Bu durumla baş etme konusunda toplumsal, ailevi ve bireysel birçok zorlukla karşılaşmaktadır. Buradaki diğer kadınlarda aynı Derda gibi küçük yaşta buraya getirilmiş ve düzenli olarak istismar edilmektedirler hatta zaman içerisinde bu duruma alışmaya başlamalarına ve normalleştirmelerine neden olmuştur. *“Rahime banyoya girdi ve kızı gördü. Asla şaşırmadı ve küvetin musluğunu açıp suyun ısısını ayarladı.” (Günday,60)*

Belirli bir olgunluğa ulaşmış kişiler bile cinsel istismarın baskısına ve etkilerine dayanmazlarken daha zihinsel ya da bedensel olgunluğa ulaşmamış çocuklarda bu etki daha

sarsıcı olabilmektedir. Derda, eşi tarafından gördüğü cinsel şiddete karşı yer yer sessiz kalarak yer yer direnerek başa çıkmaya çalışmıştır. *“Ellerindeki diş izlerini inceleyen Bezir, ayağına kadar gelen asansöre binip gitti. Derda küvette kan içinde yatıyor nefes almakta zorlanıyordu. “Temizlen” demişti Bezir. Sonra da kucaklayıp bırakmıştı küvetin içine. Mezara koyar gibi. Çıplaktı Derda. Gücü kalmamıştı. Bütün gece direnerek geçmiştir.” (Günday,61)* Derda o küvette ve daha birçok, kez ölmüş olmayı dilemektedir. *“Bırakılmıştı”* eylemini niteleyen *“mezara koyar gibi”* zarfı bu dileğin göstergesi olarak tercih edilmiştir. Bu bölümde kısa cümlelerin kullanılmış olması Derda'nın nefes almakta zorlanmasıyla ritimsel bir paralellik oluşturduğu için anlatımı daha da etkileyici kılmıştır.

Cinsel ve fiziksel şiddetin ardından Derda'nın vücudundaki izlerin zamanla *“mor gözün açılması”* ifadesiyle geçeceğini belirtirken aynı zamanda bugünden sonra Derda'nın kaçış planını yapması ve harekete geçmesini, yaşama tutunabilmek için yaşadığı bilinçsel dönüşümü simgelemektedir. *“Su temizledikçe kan lekelerini, mor dövmele kalıyordu geriye. Derda'nın her çıplak yerinde. Bir şeyler zedelenmişti o yerlerde. Bir şeyler burkulmuştu. Bir şeyler doğmuştu. Mor gözler. Sirtında bile gözü vardı artık Derda'nın. Şimdilik görmese de vardı. Belki de o mor gözün açılması için gereken tek şey, biraz zamandı.” (Günday,61)* Derda, Bezir'in istismarlarına başlarda karşı çıkmaya çalışsa da sonradan durumu kabullenmiş gibi yapıp, kurtulma umudunu kaybetmeden tasarladığı kaçış planını uygun bir zamanda gerçekleştirecektir.

Yapıtta Derda öfke duygusuyla içgüdüsel davranışları ile başa çıkmaktadır, Bezir'in cinsel istismarı bir hak gibi görmesi Derda'yı bu durumla başa çıkma yolu olarak cinselliği seçmesine neden olmuştur. Yaşadıklarını cinsellik yoluyla dışa vuran Derda, farkında olmasa da öfke ve cinselliği iç güdüsel olarak aynı kefeye koyacaktır. Bu durum yapıtta daha sonra Stanley ile olan ilişkileri ile okuyucuya aktarılmıştır. Bu uzam Derda'nın küçük yaşına ve yaşadıklarına rağmen ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir. Tarikatta bulunan arkadaşı olan

Rahime yaşadığı hayata daha fazla dayanamayıp intiharını seçmişken Derda kurtulmak için pes etmeyip Stanley’i bir kaçış yolu olarak kullanmaya karar vermiştir.

2.1.d.: Stanley’nin Evi:

Çaresiz hissettiren durumlar yüzünden bireyler yaşanılanların kontrol edilemeyeceğini düşünmektedir. Bireyler ne kadar çaresiz hissediyor olsalar da böyle durumlar karşısında yetersiz ve çözümsüz olma hissine karşın durumu değiştirmeyi yine de denerler. Bu bireyler, yaşamları boyunca karşılaştıkları baskı nedeniyle, bunalmaları geçmezse yaşama tutunabilmek için farklı farklı yollara başvururlar. Kişilerin pes edip çaresizlik hissi içinde boğulmak veya çabalayıp kurtulmayı seçmekten başka şansları kalmaz.

Derda, Stanley’i kocasının evinden ve tarikat hayatından kurtulmak için bir kaçış yolu olarak kullanmaktadır. Kocasından gördüğü sözlü, fiziksel ve cinsel istismarlarına karşın çaresizlik içinde bir kaçış yolu aramaktadır. Bezir’den gördüğü şiddeti, karşı komşusu Stanley ile sado-mazoşizm kavramı bütünlüğünde gerçekleştiren Derdâ uyguladığı sözde sahibelikten para kazanarak kaçmayı asıl planı olarak görmektedir. Bu noktada sado-mazoşizm’in tanımı hayat ile ilişkilendirilerek verilmiştir. *“Aslında oyundaki roller, sokaktaki insanların gündelik yaşantısının bir parodisiydi. Yalnız bu parodide, sahibe hayatı, köle de insani simgeliyordu. Ve bütün insanlar hayat tarafından dövülür, nadiren de ödüllendirilirdi. Bu kadar basit.”*

(Günday,83)

Öfkesi ile Stanley’e ve arkadaşına uyguladığı fiziksel şiddet Derda için önemli bir kavram değildir çünkü sado-mazoşizm onun için sadece bir kurtuluş yoludur. Dertlerine ve sıkıntılarına rağmen kendini bu uzamdan uzaklaştırmak ve tekrardan hayata tutunmak için aslında kendine uymayan bir duruma sevinmektedir çünkü çaresizliğin kısır döngüsünün varlığından kurtulmaya başlamaktadır.

Yapıttaki bireylerin hepsi ya çevrelerinden ya da ailelerinden dolayı absürt bireyler olarak gözlemlenebilmektedirler. Stanley'nin babası bir yargıçtır ancak Derda ile tanıştıktan sonra Derda'nın tarikat içerisinde giymek zorunda olduğu çarşafını giymek ve Derda'nın ona sahibelik yapmasını istemektedir. Bireyin iç dünyasında dikkat çeken kendine zarar verme olgusu, çocukluk deneyimleri ve ailevi ilişkilerle temellendirilmektedir. Çocukluk yıllarında etkin olan ve çocuğun karakter gelişiminde belirgin baba figürü Stanley figürünün hayatı ve kişilik özelliklerinde de etkilidir. İki figür benzer ruhsal süreçler ortaya koymakta, böylelikle yazar bireyin iç dünyasının gelişimde aile faktörünün etkisini vurgulamaktadır.

Derda'nın on altı yaşına kadar yaşadığı hayat, onu ancak içinde bulunduğu oyunda sahibe olmanın kurtarabileceği içgüdüsunü doğurmuştur. Sadomazoşt cinsellik sayesinde Derda dil öğrenmeyi başarmıştır. *“Derda'nın İngilizceden sonraki en büyük ihtiyacı paraydı. Ve eğer dışarıda Stanley gibi başka insanlarda varsa, para kazanabilirdi.”* (Günday,94) Öte yandan Derda'nın kötü koşullara karşın hala çaba göstermesi onun ne kadar hayata bağlı olan biri olduğunun göstergesidir. Stanley ile olan ilişkisinde her ne kadar Derda sömürülüyor gibi görünse de o bunu kendi lehine çevirip pes etmeden hem kurtulmak için para kazanmakta hem de dil öğrenmektedir.

Yaşamakta olduğu hayattan kurtulmak için Stanley'e tutunmuşken bu kez kendisini, alışkın olmadığı bir çevrenin içerisinde bulmasıyla farklı travmalar yaşamıştır. Kurtulmaya çalışırken bir kez daha savrulmuş ve herkese olan güven duygusunu yitirmiştir, kaybedeceği hiçbir şey kalmadığını düşünmüş ve bu sefer uyuşturucuyu bir çıkış yolu olarak görmüştür. Bunun en büyük nedeni Stanley'in Derdaya söylemeden elli iki tane üniversite öğrencisinin Derda'ya cinsel istismarda bulunmasına göz yummuştur. *““Haberin var mıydı? Stanley sessiz kaldı ve kızın omuzlarını kurulamaya devam etti. Derda bu kez bağırdı: “Bin kişi olacaklarından haberin var mıydı?” “Evet” dedi Stanley.”* (Günday,136) Derdaya bunu yapanların elli iki tane Cambridge üniversitesinde okuyan ekonomi öğrencileri olmaları, okurun

çevrenin birey üzerindeki etkisini görmesinde etkili olmuştur. Çünkü, yaptıkları şeyin aslında korkunç olduğu hatta “*delilik*” olduğunu farkında olmalarına rağmen birbirlerine kendilerine kanıtlamak için yapmış ve sonra da pişman olmuşlardır. “*Muşambayı toplayan ve çoktan giyinmiş olan dört öğrenciden başak kimse kalmamıştı salonda. Diğerleri çoktan gitmişti. Kalanların da yüzlerinde bir gariplik vardı. Bir tutukluk. Pişmanlığa benzeyen bir ağırlık. Başlarını kaldırmalarını engelleyen birkaç ton.*” (Günday,137)

2.1.e.: Hope:

Kişinin bir şeye ya da birine olan yakın ilgisi ve bağlılığı olarak açıklanan sevgi, çok güçlü bir duygudur. Yapısı gereği sevgi ve sevilme duyguları insanoğlunun ihtiyaç duyduğu bir kavramdır. Bu nedenle birey bulunduğu sosyal çevrede var olabilmek için bu duyguya ihtiyaç duymaktadır. Birey hayata gözlerini açtığı günden itibaren ilk karşılaştığı kişi annesidir, birey ile annesi arasındaki ilişki ise karşılıksız sevgi olgusu üzerine kuruludur. Anne figürü, bireyin doğduğu andan itibaren yanında olduğundan ve onu yetiştirirken yaptığı fedakarlıkların ve çabalarının simgesidir.

Çocukluktan beri yaşanan olumsuzlukların ve sağlıklı bir aile ortamının yoksunluğu nedeniyle birey kişiliğini biçimlendiremediği için uzamın hayat içerisinde etkisi kaçınılmazdır. Bu bağlamda yapıt kişisi, olumsuzlukların içine doğmuş ve onu koruması altına alacak bir anneden uzak büyümüş bir çocuk olarak şiddetin her türlüyle küçük yaşta tanışmak zorunda kalmıştır. Yapıtta odak figür olan Derda anne figüründen ve sevgisinden uzak büyümüştür. Umudunu kaybettiği, hayata tutunmaktan vazgeçtiği anda “*Hope*” karşına çıkmıştır. Hope, Derda’nın Stanley yüzünden uyuşturucuya başlamasından sonra yatırıldığı tedavi merkezidir. Yapıt içerisinde bu uzamın önemi orada tanıştığı Anne adındaki rehabilitasyonuna yardım eden kadından kaynaklanmaktadır.

Annesizlikten kaynaklanan yalnızlığın oluşturduğu sevgi açlığını ancak Anne sayesinde kapanmıştır, Derda annesinden alamadığı sevgiyi ve desteği ondan almıştır. Burada o kadın sayesinde genele bakıldığında bağımlıların buradan çıktığından kısa sürede çıkmıştır bunun en önemli sebebi hiç görmediği desteği ve sevgiyi görmüş olmasıdır. Bu bize sevginin bireyler üzerindeki önemli etkisini göstermektedir. Hakan Günday'ın, Derda'nın gerçek annesinin hayatının yeniden başlamasını sağlayan Anne olduğu için isim tercihi Anne olmuştur:” *Senin adın Türkçedeki anne kelimesiyle aynı yazılıyor.*” (Günday,346) Anne sayesinde Derda bir kez daha doğmuştur.

Anne ile tanışması, yıllar boyunca çektiği acıları ve travmatik olayları birazda olsun unutmasını ve hayatını yoluna koymasını sağlamıştır. Bu durum aslında onun sadece onu sevecek ve arkasında duracağını bildiği bir anne figürüne ihtiyaç duymasının göstergesidir, hayata tutunmak için yaptığı onca uğraştan sonra bir Anne figürü ile düştüğü yerden kalmıştır.” *Beni o güne kadar tanımadığım bir sevgiyle kabul etti ve evine aldı. Sonra yıllar geçti ve ben onun kızı oldum. Anne'nin kızı.*” (Günday,346) Derda yaşadıkları yüzünden ölüm kavramını normalleştirmiş ve içselleştirmiş, yaşadıkları yüzünden ölmeyi tercih etmişken elinden tutup düştüğü yerden onu ayağa kaldıran Anne, onu hayata kazandırmıştır. Ancak Anne ile tanıştıktan sonra ölümün yaşamdan daha kolay olduğu fikrinden vazgeçmeye başlamıştır, her şeye inat sevgi politikası sayesinde kalan yaşamını daha insani ve nitelikli yaşamaya başlamıştır.

3.SONUÇ:

İnsanoğlunun doğumundan itibaren ölümüne kadar yaşadığı süreç yaşam olarak adlandırılmaktadır. Hakan Günday'ın “Az” adlı yapıtında toplumun ve çevrenin insanlar üzerindeki etkileri ele alınmaktadır. Az yapıtında da uzamın etkileri, odak figür Derdâ ve diğer figürler aracılığıyla okuyucuya aktarılmıştır.

Odak figür Derda, yaşadıklarına ve çevresindekilere rağmen hayata tutunmayı başarmıştır. Yapıtın en başından itibaren yaşadığı travmatik olaylar betimlemelerle ve ilahi bakış açısıyla okuyucuya aktarılmıştır bu sayede okuyucu onun düşünce biçimini ve içgüdülerini anlamaktadırlar. 11 yaşından itibaren psikolojik ve fiziksel şiddet onun benliğine işlemiş olsa da sonunda onu bu karanlıktan çıkaracak sevgiye ve yaşama amacına ulaşmıştır. Ancak kırk yaşına geldiğinde tesadüf gibi görünse de erkek Derda'yla tanışmasının arkasında birçok neden yatmaktadır, bunların en başında şiddetten, yalnızlıktan kaynaklanan arayış vardır.

Derda ve Derda birbirlerini bulduklarında şimdiye kadar yaşadıkları şiddetin benliklerinin oluşumunda çok büyük etkisi olduğu ve buralara gelebilmek için belki de bunları yaşamış olmaları gerektiğini düşünmektedirler. Hayata ve çevreleri karşı hep tepki gösterip içten içe ölümü beklemişlerdir, bunun en önemli nedeni yalnızlık kavramıyla çok çabuk tanışmış olmalarıdır.

Bu konunun ve yapıtın seçilmesindeki temel neden, yalnızca toplumsal değil evrensel de bir problem haline gelmiş çevrenin bireyin üzerindeki etkisi; Hakan Günday'ın Az adlı romanında diyaloglar, imgeler ve işlensel betimlemeler aracılığıyla tüm belirginliğiyle kurgulanmış olmasıdır. Çevrenin ve uzmanın birey üzerindeki etkisi yapıtta yalnızlaşma, ölümü olumlama ve ahlaki yozlaşma gibi izlekler aracılığıyla okuyucuya aktarılmıştır.

Derda'nın yaşanılan olaylara karşın hayatının anlamını bulmuş ve toplum içinde yaşadıkları ötekilik etkisiyle oluşan sevgisizlik hissini gidermiştir. Daha önce sevgi nedir bilmezken arayışla bulmayı başarmış olan Derda'nın bu süreçteki hisleri ve fikirleri de aktarılmıştır. Odak figürü Derda sayesinde, bireylerin çocukluklarında hissettikleri umut ve saflık duygularının zamanla nasıl öfke ve nefrete dönüştüğü okuyucuya anlatılmaktadır. Birbirini bulan odak figürler aşk kavramıyla karşılaşınca bu öfke yeniden umuda dönüşmüştür.

Ahlaki yozlaşma izleği ise fiziksel ve psikolojik şiddet içeren kurgu ile roman boyunca işlenmiştir. Yalnızlık ve ona eşlik eden temel izler, bir olay örgüsü ve odak figürünün dönüşümü yardımıyla, sosyolojik ve psikolojik kuramlar üzerinden, tematik ve teknik olarak incelenir.

Hayatın zorluklarını tatmış ve tüm gerçekleriyle yüzleşmiş Derda adlı odak figür insanın ne denli değişebileceğini, çevreden gördüğü baskıya ve istismara rağmen çabalamayı bırakmadan çırpınmayı sürdürerek, sonunda kabul edilmeye ve sevgiye ulaşabileceğini, var oluşu gerçekleştirilebileceğini göstermiştir.

4.KAYNAKÇA:

Günday Hakan. AZ, Dođan Kitap, 2015.